

Dk - DIALOG

Slouží pro provozní účely Demokratického klubu. Určeno jeho členům.

Adresa: Demokratický klub, pošt.příhrádka 663, 111 21 Praha 1

K diskusi v Dk o volebním systému

Prezident Václav Havel v Letním přemítání poznamenává /na str. 40/: "... volební zákon. Je pozoruhodné, že se jím tak málo lidí trápí nebo vůbec zabývá." Může nás těšit, že tato nepochybně oprávněná kritika se netýká Demokratického klubu. Otázce volebních systémů jsme věnovali vícekrát pozornost v diskusních setkáních /poprvé již v červenci 1990/. Na stránkách Dk - Dialogu byl uveden příspěvek Jana Friedlaendra /v č. 2/, převzat článěk Josefa Kotrby v Lidových novinách /č. 6/ a uvedeny zatím dva mé příspěvky /v č. 8 a 9/. Moje příspěvky pod souhrnným názvem "Systém poměrného zastoupení a systém většinový" se zabývaly jednak konkurencí principů obou systémů, jednak podmínkou minima hlasů čili tzv. prahem. Závěrečná část se má týkat problematiky uplatnění individuálních osobností z pohledu konkurujících volebních systémů. Příspěvek, v němž tato závěrečná část byla slíbena, byl datován 19.8.1991, tedy v době, kdy o výhradách Václava Havla k systému uplatněnému v platných zákonech pro volby parlamentů se již vědělo, jeho pozitivní představy však obecně známy nebyly. Proto bylo třeba vyčkat vydání citované knížky úvah, která byla zredigována koncem srpna 1991 a teprve později byla vydána.

K tomu, co uvádí Václav Havel k volebnímu systému, se lze v řadě bodů přihlásit bez výhrad. Některé body však nejsou bez problému; místy se zdá, že k nepochybnému cíli by bylo možno se přiblížit i jinými cestami než likvidací nebo omezením systému poměrného zastoupení, apod. V každém případě bude třeba, aby se diskuse vedená v Dk vyrovnala také s významným vyjádřením Václava Havla - významným nejen vzhledem k osobě autora. /Součástí toho bude i můj předpokládaný třetí příspěvek v Dk - Dialogu k uplatnění osobností ve volbách./ Proto je v tomto čísle Dk - Dialogu zařazen výňatek z Letního přemítání. Naléhavě prosím členy Dk, aby se k nastolené otázce, která je jednou z nejvýznamnějších položek tematiky demokratismu, iniciativně a brzy vyjadřovali svými příspěvky v Dk - Dialogu i neformálně jinak.

(pokračování na straně 4)

Václav Havel

LETNÍ PŘEMÍTÁNÍ

Odeon Praha 1991 - vydání první

Kopie ze stran 40 až 43

/Poznámka: Označení s literami po straně doplnil Dk - Dialog pro potřebu orientace v dílčích tematických bodech při diskusi v Demokratickém klubu./

Jak umožnit společnosti, aby politicky zrála, krystalizovala a vytvářela si - jak jinak než skrze strany - své přirozené politické spektrum, a zároveň zabránit tomu, aby vládu lidu nahradila vláda stranických šmejdilů?

Je mnoho více či méně komplikovaných způsobů, jak tomu čelit. Jeden způsob mi však připadá obzvláště jednoduchý. Totiž volební zákon. Je pozoruhodné, že se jím tak málo lidí trápí či vůbec zabývá; vždyť ani Federální shromáždění ho do konce roku nemá v plánu práce! Zřejmě se mlčky předpokládá, že budeme volit podle téhož zákona, podle jakého jsme volili minule. Podle mého názoru by to nebylo dobré. Považuji za jednu z chyb, jichž jsem se ve svém úřadě dopustil, že jsem před posledními volbami nebyl daleko vytrvalejší ve svém zápase o jiný volební zákon. Bojovalo nás o to víc. Pithart, Vavroušek a další. Všichni posléze odpadli, já také, byť mezi posledními.

Zjednodušeně by se dalo říct, že jde o spor mezi poměrným a většinovým volebním systémem. Dávám jednoznačně přednost systému většinovému. Ale byl bych vděčný i za systém kombinovaný.

Co to konkrétně znamená?

V podstatě to, že by voliči měli volit konkrétní osoby. Prostě ty, které znají, ať už z televize nebo z uliční schů-

ze, a k nimž mají důvěru. Napříč politickými stranami - bez ohledu na ně - anebo podle stranické příslušnosti; to už je jejich věc. Ale aby nebyli odsouzeni volit jen podle stranické příslušnosti. Zároveň to znamená, že zvolení poslanci budou odpovědní svým voličům a nikoli stranám, které je daly na svou kandidátku.

U minulých voleb dostal každý volič velké množství kandidátek. Každá strana měla svou a na ní byli lidé, které tam strana napsala. Mohli jsme dát do urny kteroukoli z těchto kandidátek, a tím zvolit sobě milou stranu. Nemohli jsme si však vybrat konkrétní lidi, ať už z té či oné strany, případně z obou. Jediné, co jsme mohli, bylo zakroužkovat na té kandidátce, pro kterou jsme se rozhodli, osoby nám milejší, a tím zvýšit jejich naději, že budou v parlamentu. Na kandidátkách byly stovky většinou nám neznámých jmen. Lze si představit, že jsme mezi nimi našli dva lidi, které známe, které považujeme za schopné a jimž věříme. Pokud byli na téže kandidátce, nebyl to velký problém: vhodili jsme do urny tu kandidátku, na níž byli, případně jsme je ještě navíc zakroužkovali. Běda však, když byl každý z nich na jiné kandidátce! Pak jsme měli jedinou možnost: rozhodnout se pouze pro jednoho z nich a druhého obětovat; s tím prvním však zároveň zvolit mnoho dalších lidí, o nichž nevíme nic, nebo kteří nám jsou dokonce protivní. I tito lidé jsou dnes v parlamentu a my se jen díváme, koho jsme si to zvolili.

V minulých volbách toto všechno napáchalo sice dost škod, ale příliš tragické to nebylo. Politické spektrum ještě zdaleka nebylo tak diferencované, jak je dnes, takže se dalo podstatně snadněji volit strany. Většina voličů by asi zvolila víceméně tytéž lidi, které zvolila, ať by byl systém jakýkoli.

Představme si ale, jak tomu bude přístě. Představme si například, že v nějakém českém volebním okrsku bude na jedné kandidátce Václav Klaus, na druhé Jiří Dienstbier, na třetí Vladimír Dlouhý a na čtvrté Josef Lux. My bychom rádi viděli v parlamentu všechny tyto čtyři pány. Ale budeme stát před osudovým rozhodnutím, kterého z nich zvolit: budeme totiž mocí zvolit pouze jediného. Ale zároveň s ním několik lidí, na které nemáme žádný názor, anebo kteří dokonce nebudí naši důvěru. Čili: budeme odsouzeni rozhodnout se pro stra-

c)

d)

e)

f)

g)

- 2 -

nu, nikoli pro osobu. Mnoha voličům to bude vyhovovat a rozhodně nemá smysl jim tu možnost brát. Co ale s těmi, kterým to prostě nevyhovuje? Teď se necítí být stoupenci té či oné strany a přiči se jim volit jen proto, že je na její kandidátce někdo, kdo se těší jejich důvěře?

Považoval bych za nejlepší takovýto systém: volební okrsky by byly tak velké, aby připadal jeden okrsek na dva, případně tři poslance. Každý volič by dostal brožurku či sešitek, v němž by bylo v abecedním pořadí anebo v pořadí daném losem řekněme šedesát až sto jmen. Byli by to buď kandidáti, které navrhly různé strany, anebo nezávislí kandidáti, kteří získali určité předepsané množství podpisů na podporu své kandidatury. U každého kandidáta by byla za jeho jménem uvedena v závorce strana, která ho navrhla (pokud by šlo o kandidáta nezávislého, nebylo by za jeho jménem nic). A každý volič by měl jednoduchý úkol: zaškrtnout některé osoby, řekněme nejméně jednu a nejvíc deset. Kdo by chtěl volit stranu, zaškrtnl by ty a pouze ty, kteří mají za svým jménem dotýčnou stranu. Kdo by si chtěl vybrat konkrétní osoby, zaškrtnl by konkrétní osoby bez ohledu na to, která strana je navrhla. Ti dva (případně tři), kteří by získali v daném okrsku nejvíc hlasů, by se stali poslanci. Nejsem odborník na volební právo (které je ostatně dost tajemnou věcí), zatím však mne nikdo nepřesvědčil o tom, že takový systém by nebyl možný. Nanejvýš jsem se setkal s dvěma námitkami.

První: musela by být obzvlášť šťastná náhoda, aby se někde dostal mezi vítěze zástupce nějaké malé, nicméně z toho či onoho důvodu zajímavé či důležité strany, protože strany větší a známější by určitě měly na kandidátce někoho, kdo by svou popularitou kandidáta malé strany musel zcela zastínit, a tudíž nad ním i zvítězit. Díky tomu by různá menšinová stanoviska či zájmy (například strana na ochranu zvířat) nebyly v parlamentu vůbec přítomny, což není dobré: demokracie se pozná mimo jiné i podle toho, do jaké míry dává slovo menšinám.

Tuto námitku respektuji, je to ostatně hlavní argument proti většinovému volebnímu principu. Proto přistoupením i systém kombinovaný (jsou země, kde existuje, třeba Německo). Například takový, že dvě třetiny par-

lamentu by byly zvoleny způsobem, který navrhuji, nebo jiným způsobem většinovým, a zbyvajících třetina by byla zvolena podle principu poměrného: tato část poslanců by byla v parlamentu na základě procent, která dostala jejich strana.

Druhá námitka: kdyby byla takto velkoryse umožněna lidem volba konkrétní osoby, pak by hrozilo nebezpečí, že mnoho velmi sporných osob si získá v tom či onom okrsku různými podbízivými řečmi takovou oblibu, že budou nakonec zvoleny. Strany jsou prý zárukou, že se to nestane, protože své lidi znají a nikoho sporného na kandidátku nedají.

Tuto námitku neuznávám, protože podceňuje voliče. Proč by sekretariát nějaké strany musel mít automaticky víc rozumu než tisíce voličů? Je to navíc argument za vlasý přitažený: eventualita, že nějaká velmi sporná osoba omámí celý volební okrsek, je dost nepravděpodobná; nevylučuji, že se to v jednom či několika případech může stát, rozhodně to ale nemůže být úkaz všeobecný. Ale nejen to: cožpak nebezpečí, že voliče zmate strana, není daleko větší než nebezpečí, že ho zmate jednotlivce? Jen si to představme: nějaká tak či onak pozoruhodná osobnost si získá popularitu v televizi, založí stranu se snadno zapamatovatelným názvem i programem a lehce pro tuto stranu — v poměrném systému — získá určité procento hlasů. Přitom v té straně mimo jejího vůdce už nemusí být jediný jen trochu zajímavý člověk. Nicméně celá skupina těchto nezajímavých lidí se díky procentům, která jejich strana dostane, může ocitnout v parlamentu, aniž je kdokoli znal, natož jako takové volil.

Leckoho možná překvapí, že jsem tu věnoval tak velkou pozornost jedinému zákonu z mnoha desítek, které naše parlamenty přijímají nebo musí přijmout a z nichž je jeden důležitější než druhý. Měl jsem k tomu jediný důvod: kvalita všech zákonů, které náš budoucí parlament přijme, závisí na tom, jaký tento parlament bude — tedy na tom, kdo a jakým způsobem do něj bude zvolen. Ale nejde jen o příští parlament. Jde i o tento: na budoucím volebním zákonu závisí, jak si bude počítat do voleb parlament dnešní, zda se soustředí na věcné posuzování všech zákonů, které ještě musí přijmout, anebo zda se promění v pouhě předvolební kolbiště.

(pokračování ze první strany)

V Letním přemítání na str. 38 až 40 autor uvádí své stanovisko k politickému stranictví. Není odpůrcem politických stran; kdyby tomu tak bylo, byl by proti demokracii samé. Je pouze proti diktatuře stranictví, totiž proti nepřiměřeně silnému mocenskému vlivu stran. To vede k tomu, že o politických kariérách více než vše voličů a schopnosti politiků rozhoduje loajalita k stranickému vedení, nebo dokonce k stranickému aparátu. Volební aspirace se stávají důležitějšími než věcně zjištělý zájem společnosti. Autor klade otázku: Jak tomu čelit? A bezprostředně pak následuje text, který uvádíme v kopii zde na str. 2 a 3.

16. 11. 1991

Josef Srbený

Členům Dk k vyjádření

Podle § 6 odst. 6 stanov Dk má revizní komise pracovat nezávisle na výboru. Má ji volit valná hromada. Výbor má za to, že by bylo žádoucí, aby revizní komise byla ustavena tak, aby mohl působit již v období přípravy valné hromady i v období současném. Navrhuje ji v tomto složení:

- předsedkyně revizní komise -

- PhDr. Pavla H o r s k á, CSc. /1927/, v důchodu, dříve vědecká pracovníce v oboru historie, Praha 4 - Spořilov II, Hrušická 18, členka Dk od roku 1990

- členové revizní komise -

- Ing. Antonín R ō ž i č k a /1932/, vedoucí odboru stavebnictví Českého statistického úřadu, Praha 4 - Chodov, Mikulova 1572, člen Dk od roku 1990

- Ing. Josef Š e f c /1931/, vedoucí výpočetního střediska ÚHTV ČSAV, Praha 4, Jeremenkova 74, člen Dk od roku 1949

Výbor žádá všechny členy Dk, aby své výhrady, náměty na změny a doplnění, jakož i jakékoliv další připomínky v této věci sdělili na adresu Dk

do 15. ledna 1992.

Po tomto datu výbor připomínky vyhodnotí a cestou Dk - Dialogu sdělí členům další opatření nebo návrhy.

ZP

I n f o r m a c e

V Sociologických aktualitách č. 9/1991 vyšel rozhovor s předsedou Dk JUDr. Josefem Srbeným, CSc. pod titulem "Vyprávění o Demokratickém klubu". Sociologické aktuality, které vycházejí 10x ročně, lze zakoupit v prodejně Academia na Václavském nám. 32, Praha 1 nebo objednat na adrese Jileská 1, 110 00 Praha 1.

ZP

Dne 28. listopadu 1991 se v učebně Městské knihovny v Praze uskutečnilo další z diskusních setkání organizovaných Demokratickým klubem a Lidovou univerzitou vědy, techniky a umění. Úvodní přednášku na téma "Pekař a Masaryk" proslavil jako host šéfredaktor Českých listů PhDr. Vladimír Soukup, CSc.. Po přednášce proběhla obsáhlá diskuse.

jik